

Zinātniskā konference Ludzas Novadpētniecības muzejā

Daudzus gadus ludzāniešus interesē jautājums- kādi bija Ludzas pirmsākumi... atbildes tiek meklētas joprojām un precīzas atbildes mēs iegūsim nākotnē. Taču 2 pēdējo gadu laikā bija iespēja Ludzas pilsētas iedzīvotājiem un viesiem kļūt par lieciniekiem daudzveidīgiem izpētes darbiem Ludzas pilskalnā, Ludzas Baznīckalnā un apkārtnē. Šī lielā darba rezultāti, arī projekta ietvaros paveiktais, tika prezentēts zinātniskajā konferencē Ludzas Novadpētniecības muzejā 2014.gada 31.oktobrī.

Konference notika Igaunijas-Latvijas-Krievijas pārrobežu sadarbības programmas Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta 2007–2013. gadam finansētā projekta „Arheoloģija, Vara, Sabiedrība: sadarbība arheoloģiskā mantojuma saglabāšanai (AAC)” Nr.: ESTLATRUS/2.2/ELRI-191/2011/22 ietvaros, tajā piedalījās 42 cilvēki. Konferences tēma bija „Jaunas atziņas par apdzīvotību Ludzas ezera krastā/jaunu metožu pielietojuma iespējas arheoloģijā”. Lektori dalījās pieredzē par notikušajiem pētījumiem un atziņām pilsētas vēstures jautājumos.

Lai iejaukšanās vēstures pieminekļos būtu attaisnojama un maksimāli saudzējoša un ar lielāko iegūtās informācijas daudzumu, pirms izrakumiem tika pielietotas nedestruktīvās pētījumu metodes, lai gūtu labāko pamatojumu, kur un kā pareizāk veikt izrakumus. Tika pielietotas dažādas interesantas zinātniskās metodes: aerofotografēšana, skenēšana ar magnetometru un ģeoradaru, teorētisko dokumentu un liecību pētniecība, gan arī plašai sabiedrībai pazīstamo arheoloģisko izrakumu

veikšanu. Darbu izpildē piedalījās gan Latvijas zinātnieki, gan Ludzas sadarbības partneri- Hamburgas Universitātes pētnieki.

Viena no metodēm bija aerofotografēšana un to veica vēstures doktors, habilitētais mākslas zinātņu doktors, Latvijas Kultūras akadēmijas profesors Juris Tāļivaldis Urtāns, kurš kopā ar tēvu ir devuši nenovērtējamu ieguldījumu mūsu apkaimes senvēstures izpētē. Fotografijas no gaisa dod iespēju precīzāk noteikt vietas, kuras ir vērts pētīt padziļināti. Tagad mums ir ziņas par iespējamām apdzīvotības vietām gar Lielā Ludzas ezera krastu un ir skaidrs, ka cilvēki gadu simtos un tūkstošos dzīves vietas ir vairākkārt mainījuši. Pēc Jura Urtāna atziņām, dzīves vietas bija gan pilskalnā, par to liecina dažas izrakumos iegūtās liecības jau pirms mūsu ēras, gan tālākajos pilskalnos un apmetņu vietās gar un ap ezeru. Viens secinājums gan bija daudziem negaidīts, pat šokējošs: iespējams, senākā Ludza atradās pavisam citā vietā, nekā mēs līdz šim domājām! Kurā – tas jāturpina meklēt un pētīt gan šajos darbos iegūtajās liecībās, gan jaunajos. Bet pēc Urtāna atzinuma Ludzas Lielā ezera krasts noteikti bija biezi apdzīvots jau ilgi pirms Ludzas pils būvēšanas, sākot ar akmens laikmetu un tur būtu meklējamas seno latgaļu un senās pilsētas pēdas.

Vēstures doktors, Hamburgas Universitātes profesors, Arheoloģijas Institūta vadītājs Franks Andraško ar komandu projekta ietvaros veica objektu izmeklējumus ar moderno tehnoloģiju palīdzību – izmantojot magnetometru un ģeoradaru, šīs metodes palīdz izpētīt arheoloģiskos objektus, nepostot to. Taču aprīkojumam ir savs resurss un katrs aparāts parāda savas detaļas, sasniedzot dažādus dziļumus, tas palīdz atklāt noslēpumus zem zemes, bet ne līdz attēlam. Lai iegūt precīzus datus un, līdz ar to, vēsturiskos faktus, ir tomēr nepieciešami izrakumi.

Vēstures doktors, Hamburgas Universitātes profesors, Arheoloģijas Institūta vadītājs Franks Andraško ar komandu projekta ietvaros veica objektu izmeklējumus ar moderno tehnoloģiju palīdzību – izmantojot magnetometru un ģeoradaru.

Arheoloģiskos izrakumus projekta ietvaros vadīja Latvijas vēstures muzeja speciālists, jaunais arheologs, vēstures doktors Artūrs Tomsons. Lai saudzētu pieminekli, pēc priekšizpētē iegūto datu apzināšanas, arheologs izvēlējās veikt neliela izmēra pārbaudes izrakumus pilskalnā un pa vienam

Baznīckalnā un Jurizdikas pilskalnā, papildus pētot augsni ar zondāžas metodi pilnīgākai datu ieguvei. Kā bija gaidīts, izrakumos tika iegūts liels daudzums pētāmo materiālu: gan neorganisko – piemēram, kaula rokturis, krama šķīlas, poļu un krievu naudas vienības, lodes, apkalumi, daudz keramikas, fližu un pat stikla lauskas, gan organisku - pārsvarā dzīvnieku kauli, zivju zviņas u.c., pārsvarā tās ir apdzīvotības liecības par laiku no 14.-17.gs. Visi materiāli vēl ir rūpīgi jāapstrādā un jāizpēta, taču pirms darba uzsākšanas izvirzīto hipotēzi par seno latgaļu apmetņu esamību Ludzas pilskalnā vai Baznīckalnā, zinātnieks nesteidzas apstiprināt. Cilvēki te ir dzīvojuši, bet vai te bijusi senā latgaļu pils - tieša apstiprinājuma nav. Iegūtie materiāli liecina par to, ka mūsu pils bija apdzīvota no 14.gs daudzus gadsimtus, dedzināta un izpostīta, priekšpils būves tika iznīcinātas un vairākas reizes celtas no jauna. Par konkrētiem datējumiem varēs runāt tikai pēc rūpīgas visu iegūto datu analīzes, kas var aizņemt ilgu laiku. Iegūtā liecību kolekcija tiks nodota muzejam, kur to varēs apskatīt ikkatrs. Arheologs pateicās par palīdzību visiem, tai skaitā muzeja ļaudīm par darbu izrakumos.

Attēlā: Ar referātu uzstājas Latvijas Vēstures muzeja krājuma glabātājs, vēstures doktors Artūrs Tomsons

Konferencē katrs runātājs uzsvēra, cik nozīmīga ir vēstures un arheoloģijas pieminekļu saglabāšana. Ja mēs izpostām kādu seno pilskalnu, senkapus vai citu vērtīgu vietu ar seniem priekšmetiem, neviens nekad vairs nevarēs pateikt, kas te dzīvojis, ko darījis, tās ir kā izrautas lapas no mūsu pašu vēstures grāmatas. Tāpēc konferencē Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas

Arheoloģijas un vēstures daļas vadītāja Sandra Zirne stāstīja par viņas pārraudzībā esošiem pieminekļiem un to klasifikāciju, bet galvenais, aktualizēja jautājumu par nepieciešamību aizsargāt šos objektus no alkatiem mantračiem, kuri ne tikai izposta pieminekļus, iznīcinot mums iespēju kādreiz uzzināt savas saknes, bet arī pārdod uz privātkolekcijām mūsu nacionālos dārgumus. S.Zirne akcentēja, ka nesen tika pieņemti Likuma „Par kultūras pieminekļu aizsardzību” grozījumi, kuri nosaka „...Arheoloģiskās senvietās zemē, virs zemes vai ūdenī atrastas senlietas (ar datējumu līdz 17.gadsimtam ieskaitot) pieder valstij, un tās glabā publiskie muzeji” (7.pants). Tas ievieš cerību, ka mantrači tiks sodīti. Tomēr galvenais, kā uzsvēra Zirnes kundze, ir izglītēt cilvēkus par to, ka tas ir mūsu mantojums, mūsu vēsture un neko atpakaļ jau nevarēs atgūt. Būsim godīgi pret sevi un līdzciltiekiem, nepostīsim paši un neļausim citiem postīt mūsu vēsturi, jo tik daudz ir jautājumu, uz kuriem vēlamies atrast atbildes par savu un pilsētas vēsturi. Bez saknēm – nav nākotnes.

Zinātniekiem ir un būs, ko pētīt, par ko domāt un diskutēt vēl daudzus gadus uz priekšu. Skaidrs, ka Ludza un tās apkārtnē ir bagāta ar vēstures liecībām, kas var pastāstīt par mūsu senčiem, garo un vareno novada dzīvi, taču saprotams, ka pētījumi un zinātniskie darbi prasa lielus ieguldījumus. Konferences pamatjautājums bija: „Arheoloģiskā mantojuma izmantošana novada attīstībā” – kā mēs varam gūt labumu, attīstīt mūsu novadu, izmantojot mūsu vēsturisko potenciālu. Vēstures doktors, Hamburgas Universitātes Arheoloģijas Institūta profesors Franks Andraško konferences otrajā daļā stāstīja par savu pieredzi dažādos projektos tieši šajā jautājumā. Viņš kopā ar dabas zinātniekiem, vēsturniekiem, tūrisma cilvēkiem un citiem speciālistiem izstrādā dažādas koncepcijas, kā izmantot vēsturisko potenciālu tūrisma un novada attīstībai, kā vēsturei likt strādāt šodien dienai un nākotnei. Risinājumi ir dažādi - muzeju, arheoloģisko parku, tūrisma objektu, pasākumu, praktiskās arheoloģijas skolu izveide, daudz interesantu un aizraujošu iespēju. Vācijā ir vairāki rekonstruēti seno ķeltu ciemati, kas darbojas kā skolas, bērnu laukumi, atpūtas vietas, ģimeņu parki. Visinteresantākā iespēja ir zinātniskais tūrisms- pasaulē ir ļoti daudz dažāda vecuma cilvēku, kurus interesē vēsture un viņi labprāt mācītos ko jaunu, redzētu pētījumus, piedalītos kādos darbībās un pat ir gatavi maksāt lielu naudu par šo iespēju. F.Andraško uzsvēra starpprofesionāļu sadarbības nepieciešamību šāda veida projektos, kur temats tiek skatīts no dažādiem rakursiem un izstrādātas vairākas iespējamās idejas, apvienojot ekonomiskos, zinātniskos, dabas aizsardzības un sociālos mērķus. Zinātnieks priecājās par ludzāniešu ieinteresētību un savas pilsētas mīlestību, viņš izteica pārliecību par to, ka mums nepieciešami daudzi pētījumi un gatavību sadarboties ar Ludzu arī nākotnē.

Projekts strauji tuvojas beigām un skaidrs, ka nepieciešami papildus zinātniskie pētījumi – gan par to, kur tad īsti sākās Ludza, gan par informāciju, ko nes sevī atradumi, gan par iespējamiem tūrisma veidiem, gan par mūsu vēsturiskā mantojuma saglabāšanu un aizsardzību. Lai mums viss izdodas un mēs atrodam labākos ceļus, kā savu bagāto vēstures mantojumu nest nākotnei!

Pārrobežu sadarbības programma Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta ietvaros 2007 – 2013 finansiāli atbalsta kopīgus pārrobežu attīstības pasākumus, lai uzlabotu reģiona konkurētspēju, izmantojot tā potenciālu un izdevīgo atrašanās vietu krustcelēs starp ES un Krievijas Federāciju.

Programmas mājas lapa: www.estlatrus.eu

Projekta mājas lapā www.aac-project.eu.

*Tatjana Juškāne
Līga Kondrāte
03.11.2014.*